

MISCEL·LÀNIA LA FINESTRA OBERTA PREMI SALVADOR REIXACH

NOVETATS

ANNALS DEL PATRONAT

● 285

NOVETATS 2007

Josep MAURI i PORTOLÈS: ***A peu per la Garrotxa. 20 itineraris.*** Cossetània edicions, Col. Azimut, núm. 82. Valls, 2006. 155 pàg. (12,80 •)

Excursionista experimentat, Mauri i Portolès ha publicat llibres com ara 50 itineraris a peu per Catalunya i A peu per Osona, de la mateixa línia i col·lecció que el que ara ens ocupa.

La proposta d'itineraris s'escapa de la tradicional pels voltants d'Olot, de manera que, en realitat, és una autèntica guia d'itineraris no tan coneguts (si és que encara es pot dir que hi hagi cap racó de la Garrotxa, per petit que sigui, que no hagi estat descrit en diverses ocasions), com a mínim com els més clàssics i habituals.

Dintre del conjunt d'itineraris, n'hi ha de diferents durades i nivells d'exigència i preparació (des de les 7 hores i 40 minuts del Sadernes-Bassegoda-Vall de Riu-Sadernes, amb una dificultat alta, fins a 1 hora i 55 minuts del Coll de Canes-Puig d'Estela-Coll de Canes, amb una dificultat baixa). Tots ells tenen una petita introducció històrica, arqueològica, monumental, botànica i faunística a manera de justificació de la proposta, i un detallat recorregut d'escalas i temps, amb una bona descripció dels camins, fites i paisatges. Tots van acompanyats d'un mapa-plànol en què trobem a faltar l'escala i l'altimetria, aspectes que no només facilitarien l'objectiu informatiu d'un mapa, sinó que es poden considerar fonamentals per a la utilització de qualsevol element cartogràfic.

El quadre dels itineraris es podria resumir així:

N.	Recorregut	Temps	Dificultat
1.	Passejades turístiques	-	Nul·la
2.	Sadernes-Bassegoda-Vall de Riu-Sadernes	7 h. 40 min	Alta
3.	Sadernes-Talaixà-Sant Aniol-Sadernes	5 h. 20 min	Mitjana
4.	Oix-Mare de Déu d'Escalles-Cim de Ferran-Oix	5 h. 45 min	Mitjana
5.	Beget-Sant Miquel d'Hortmoier-Beget	4 h. 35 min	Mitjana
6.	Pla Castanyer-Sant Julià de Ribelles-Pla Castanyer	4 h. 45 min	Mitjana
7.	Oix-Vall del Bac-Oix	5 h. 35 min	Mitjana
8.	Rocabruna-Puig de Comanegra-Rocabruna	5 h. 45 min	Mitjana
9.	Santa Pau-Santuari de Finestres-Santa Pau	4 h. 40 min	Mitjana
10.	Sant Iscle-Font Pobra-Castell Colltort-Sant Iscle	2 h. 50 min	Baixa
11.	Besalú-Sant Miquel de Coma-de roure- Besalú	6 h. 05 min	Alta
12.	Besalú-Sant Ferriol-Besalú	3 h. 30 min	Baixa
13.	Hostalets-Falgars d'en Bas-Sant Miquel-Hostalets	4 h. 30 min	Mitjana
14.	Bracons-Puigsacalm-Les Olletes-St. Privat d'en Bas	4 h. 10 min	Alta
15.	Riudaura-Santuari de la Font de Joan-Riudaura	1 h. 45 min	Baixa

N.	Recorregut	Temps	Dificultat
16.	Les Preses-Sant Martí del Corb-Les Preses	3 h. 10 min	Baixa/mitj.
17.	St. Martí Llémèna-Puig d'Helena-St. Martí Llémèna	3 h. 45 min	Mitjana
18.	Sant Esteve de Llémèna-St. Cebrià-St. Esteve de Llémèna	2 h	Mitjana
19.	Begudà-Sant Julià del Mont-Begudà	4 h	Mitjana
20.	Coll de Canes-Puig d'Estela-Coll de Canes	1 h. 55 minuts	Baixa

Sens dubte, un llibre molt útil, en el seu conjunt, per tal d'animar afeccionats a les passejades i per descobrir racons i paisatges no tan visitats de la comarca.

Pau MARTÍN MACHÍN: ***Can Barraca. Una necròpolis d'incineració de fa 2.800 anys a Besalú (la Garrotxa).*** Amics de Besalú i el seu comtat. Olot, 2006. 140 pàg.

Llicenciat el 2002, Pau Martín s'ha concentrat en alguns dels treballs arqueològics i de protecció del patrimoni més importants i interessants que s'han produït a la nostra comarca en els darrers anys.

Els treballs d'excavació de la necròpolis –batejada com Can Barraca (pel topònim del mas on es troba el jaciment)–, que es van allargar durant uns dos anys (de l'agost del 2004 al setembre del 2006), són fruit de les obres de construcció de l'autovia d'Olot a Besalú, amb el desdoblament en direcció a Figueres.

La publicació d'aquesta mena de diari-memòria d'excavació és una eina fonamental per entendre i dimensionar realment la vàlua de la troballa i de les restes que s'han localitzat. No només per la riquesa dels materials (no entrem a valorar la quantitat, molt menor a la seva qualitat), que és molt destacada, sinó per la possibilitat de datar amb una gran exactitud el jaciment i el conjunt d'activitats socials, econòmiques i productives que desenvolupaven els primitius pobladors d'aquestes contrades.

El treball ha estat realitzat amb el suport i l'ajut d'altres especialistes de renom: Bibiana Agustí, Francesc Burjachs, Ramon Buxó, Isabel Expósito, Patrícia Llàcer, Raquel Piqué, Enriqueta Pon i Xavier Terradas, de forma destacada, com alguns membres de l'Institut de Patrimoni Cultural de la Universitat de Girona.

I és que es tracta d'un estudi multidisciplinari, en el qual s'han analitzat d'una manera global tots els elements extrets: les restes òssies, les de ceràmica, les de l'aixovar, les palinològiques, les lítiques i les antracològiques. Finalment, l'autor es permet introduir-nos en una molt interessant interpretació sobre les relacions i l'estructura socials, d'organització i dels sistemes de vida dels habitants del poblat (o de la zona), així com una necessària contextualització del jaciment, cronològica, històrica i geogràfica.

En definitiva, un llibre escrit amb el rigor necessari, variat en continguts i divers en l'enfocament, i que té diferents perspectives d'interpretació, molt en la línia de la més moderna arqueologia, branca de la tècnica científica que atén i es complementa amb moltes d'altres disciplines amb l'objectiu de reconstruir una recerca molt més verídica i real del nostre passat més remot, com és el cas que comentem.

Només cal felicitar-nos pel fet de poder disposar d'un treball realitzat amb tanta cura i dedicació i que aporta un recull bibliogràfic certament interessant.

Jaume GRAU: *Carlinades. El «far west» a la catalana.* Col·lecció En Guàrdia!, 3. Cossetània edicions. Valls, 2007, 127 pàg. 12,60 •

Des d'una interpretació general, no específicament local ni comarcal, en Jaume Grau elabora un text intel·ligent, ple d'anècdotes i de situacions que pretenen caracteritzar el moviment carlí, un corrent ideològic i social que és un autèntic «assot», en paraules de l'autor, a les pretensions de modernització de la societat catalana i de les estructures de l'estat liberal del segle XIX espanyol.

El llibre, construït com una mena de guió radiofònic (no en va, els directors de la col·lecció són Enric Calpena i Oriol Junqueras, que protagonitzen des d'una emissora majoritària un programa de divulgació històrica, amb el mateix nom), fa un repàs de les tres guerres carlines que afecten territori català.

Per la part que ens afecta, la Garrotxa és un dels escenaris privilegiats de les carlinades, de manera que les referències a Olot i a d'altres indrets de la comarca són constants, sempre amb la suficient documentació i coneixement de causa que permet situar els fets explicats en el seu context general apropiat.

Bon llibre, breu i concís, redactat amb un estil àgil i sense tecnicismes, molt en la línia divulgativa que identifica els seus directors.

Josep GARCIA: ***D'aquí estant veig una estrella. Cançons i tonades tradicionals a Riudaura.*** Grup de Recerca Folklòrica de la Garrotxa. Quadrerns de les 7 Sivelles. Ajuntament de Riudaura. CCGEdicions, Girona 2006. 287 pàg. 24 •.

Magnífic treball de recuperació del patrimoni cultural (musical) i antropològic de la zona més propera a Riudaura, tot i que en alguns casos es pot fer extensiu a la resta de la comarca.

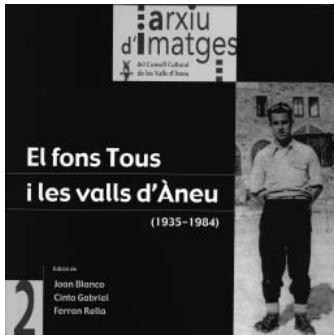
Amb un interessant capítol d'aproximació, on s'estableix una sistemàtica de recerca, de tipologia de cançó i de transcripció musical i textual de les tonades, l'autor ens permet la recuperació de materials sonors de rituals d'infantesa (des de l'*Arri, arri tatanet*, el *Plou i fa sol*, el *Canteu, canteu ninetes*, fins a l'*Ai mare aneu a missa (Caterina, Caterineta)* o *El gall i la gallina*, entre d'altres d'igual valor tradicional), de joventut, de la vida adulta, de carnaval, de quaresma i del cicle pasqual i del Nadal, en un amplíssim repertori en què s'inclouen versions de la mateixa cançó, recuperades de veu per diversos cantadors i ocasions.

També hi ha cançons pròpies del lleure, del joc i l'entreteniment, balades, però també cançons religioses i del treball.

Finalment, inclou les modalitats de tocs de campanes en funció dels diferents fets i esdeveniments en què servien d'eina de comunicació popular.

El treball acaba amb un ampli apèndix de materials i de bibliografia, i va acompanyat d'un CD per escoltar les cançons i d'un recull fotogràfic dels principals testimonis que han col·laborat en la tasca de recuperació.

És un llibre imprescindible per als amants d'aquest àmbit de la creació cultural.

El fons Estevan Membrado i les Valls d'Àneu. Edició de Ferran Rella i Joan Blanco. Arxiu d'imatges del Consell Cultural de les Valls d'Àneu. Ajuntament d'Esterri d'Àneu, 2006. 162 pàg. 18 •

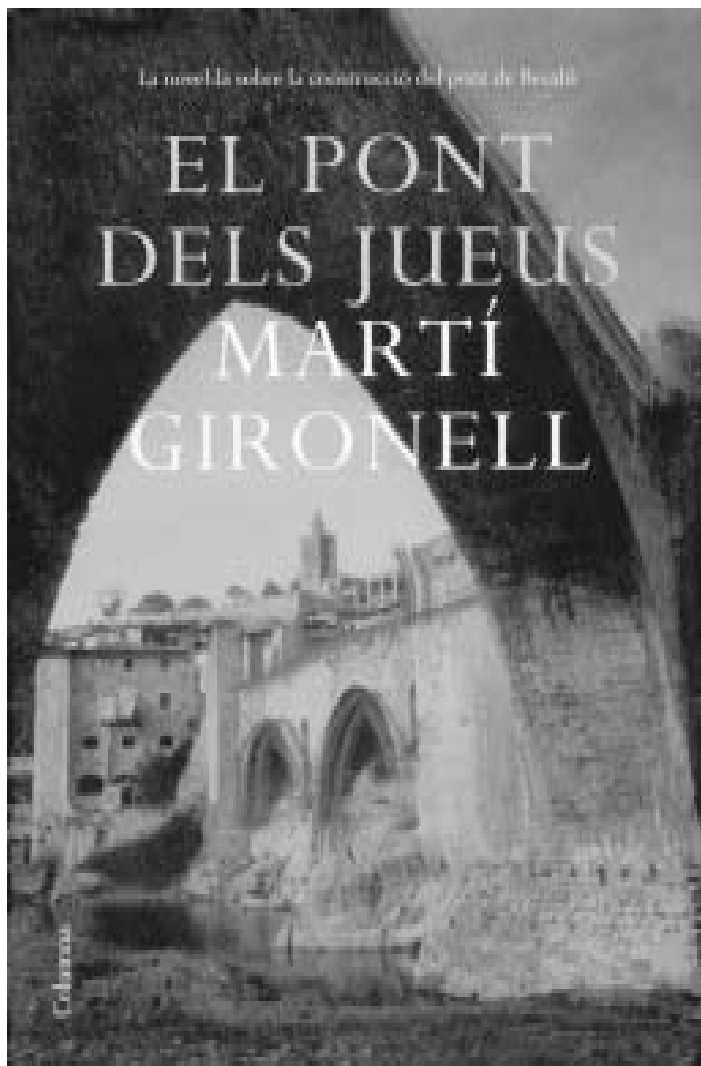
El llibre en qüestió és un regal a la intel·ligència. Resulta encoratjador comprovar com la tasca d'alguns dels arxius d'imatges, creats a l'ombra de la preocupació d'alguns inquietos tècnics i dinamitzadors culturals dels nostres ajuntaments democràtics, per recuperar part del nostre patrimoni col·lectiu –en aquest cas, milers d'imatges d'un altíssim valor antropològic, cultural i històric– es concreta en l'edició d'autèntiques joies bibliogràfiques, d'una alta qualitat d'edició, tot i l'escassetat de recursos amb què acostumen a moure's aquests centres.

El fons Estevan Membrado forma part d'aquesta tasca. Notari establert a la vall d'Àneu a principis del segle XX, es pot considerar un dels pioners de la fotografia a Catalunya i, sens dubte, un introductor d'aquesta tècnica convertida en art a les comarques de l'interior i de la muntanya. Aficionat a la fotografia, Carlos Estevan Membrado no fa obra d'encàrrec. Caminant habitual dels poblets de la vall, ha llegat a la zona un patrimoni proper a un estudi antropològic. Obres que s'acosten a l'ànima dels habitants: imatges sobre el cicle de la vida, les festes, els pobles, els personatges, el patrimoni eclesiàstic, el món del treball i la societat, el paisatge i, finalment, els amics. Una col·lecció que impressiona pel seu caràcter precursor i per la qualitat de les planxes. La simple comparació dels indrets fotografiats amb la seva situació actual és un exercici que obliga a l'autocrítica i que permet (o hauria de permetre) fer les correccions necessàries per evitar els errors que, desgraciadament, s'han comès: agressions sobre el patrimoni, intervencions sobre el paisatge que n'han comportat la degradació i, en molts casos, la destrucció, etc. O la simple anàlisi de les imatges com a objectes congelats de fets i moments de la nostra història com a comunitat. Fotografia en estat pur.

La pregunta, des d'Olot, seria fàcil: els llegats Dou, o els fons Henares, Vidal Forga o Vilanova, per posar només uns noms, no donen per a obres comparables? Ningú no participa de la idea que la recerca històrica i, especialment, la iconogràfica, i la seva difusió, ens cohesiona com a poble i enforteix la nostra memòria col·lectiva? Semblava que el camí prenia un sentit quan es va publicar el Catàleg de la Postal Olotina, però aquella obra plena d'ambició ha quedat òrfena.

La tasca no ha de ser ingrata i els resultats poden ser tan brillants com l'exemple que comentem.

De la mateixa col·lecció, els números 1 i 2, *El fons Corbera i les valls d'Àneu* i *El fons Tous i les valls d'Àneu*, respectivament, publicats el 2002 i el 2003, conformen una brillantíssima visió de la perspectiva fotogràfica de les valls d'Àneu. De ben segur, un bon model a seguir...

Martí GIRONELL: *El pont dels jueus*. Columna, Barcelona, 2007. 270 pàg. 20 •

Quina finalitat té fer una novel·la històrica? Què es planteja l'autor quan està redactant i construint (podríem dir «reconstruir»?) una trama argumental amb continguts històrics i, per tant, amb elements d'obligada versemblança? De què serveix aquest gènere de la literatura que, especialment en els darrers anys, ha agafat una volada impressionant a casa nostra i del qual formen part alguns dels llibres més venuts en diades com la de Sant Jordi, per exemple en obres com *L'atles furtiu, 1714*, *L'Església del Mar*, *L'ombra del vent* o la més llunyana *La ciudad de los prodigios*, per esmentar-ne només unes quantes que segueixen l'estela traçada a escala internacional per grans autors com ara Noah Gordon, Mugica Laínez i Umberto Eco?

La novel·la històrica és un gènere literari; per tant, una recreació subjectiva de l'autor. Però, com a «històrica», hauria de respectar determinats fets, pautes i condicions per tal de no perdre la necessària credibilitat. La relació interna entre els diferents elements i aspectes que conformen la trama ha de resultar creïble i, per tant, versemblant. Si la fantasia de l'autor fa desbordar aquesta mena de «protocol» que s'ha de marcar ell mateix quan s'obliga a respectar les formes històriques, els personatges, els contextos i els principals fets, no és clar que es pugui parlar d'una novel·la històrica, per més que així se'ns hagi volgut vendre.

La novel·la que ens ocupa no ho fa, això de respectar aquesta mena de compromís de credibilitat. I de res no ens serveix el reconeixement de l'evident manipulació que fa el mateix autor en les notes finals. La utilització de noms de llocs reals, noms de personatges històrics i situacions contrastables, possiblement reals, d'una manera arbitrària i confusa, només per poder lligar el seu propi guió a la seva conveniència, no queda de cap manera justificada en una novel·la que es ven a les llibreries amb la imatge d'un pont ben conegut i amb la llegenda «la novel·la sobre la construcció del pont de Besalú», per si un cas algú encara dubtava de quin era el famós pont. Caldria ser una mica més curiosos en la recreació històrica per poder distingir entre literatura i recerca. De fet, els grans novel·listes que hem esmentat, entre moltíssims d'altres que podríem esmentar, són autèntics erudits dels períodes en què se situen les seves obres, els seus personatges i la seva trama, de manera que, en moltes ocasions, llegir-los és una de les millors eines d'introducció per al coneixement d'aquest mateix període.

I no és el cas de la novel·la que hem llegit i que comentem. Quina llàstima, una oportunitat perduda! La documentació existent sobre el pont és molt escassa. L'època en què es construeix resulta fosca i poc documentada (precisament, un dels més prestigiosos historiadors medievalistes té molta relació amb Besalú, Jordi de Bolós, que encara es deu estar fregant els ulls si ha llegit el llibre...), però això no hauria de justificar aquest tipus d'incursions que, més que recreacions, són una mena de disgregacions històriques. I és que no n'hi ha prou amb la descripció d'alguns dels barris o d'algunes (poques) de les tècniques constructives medievals. Creiem que el tema dona per més que la novel·la publicada.

Això, si no és per aprofitar l'empenta de *L'Església del Mar*, però el tema no és similar. La construcció argumental és paral·lela, però en el cas del pont de Besalú és molt més breu i menys narrativa. Episodis com ara el de l'arribada a la població del constructor i el seu fill, el del bosc, el de la sinagoga, el de la visita a Girona per demanar ajut o les relacions amb els jueus, entre molts d'altres, són més propis de la literatura fantàstica. Res a veure amb la història ni amb la bona literatura. Que ningú no s'enganyi.

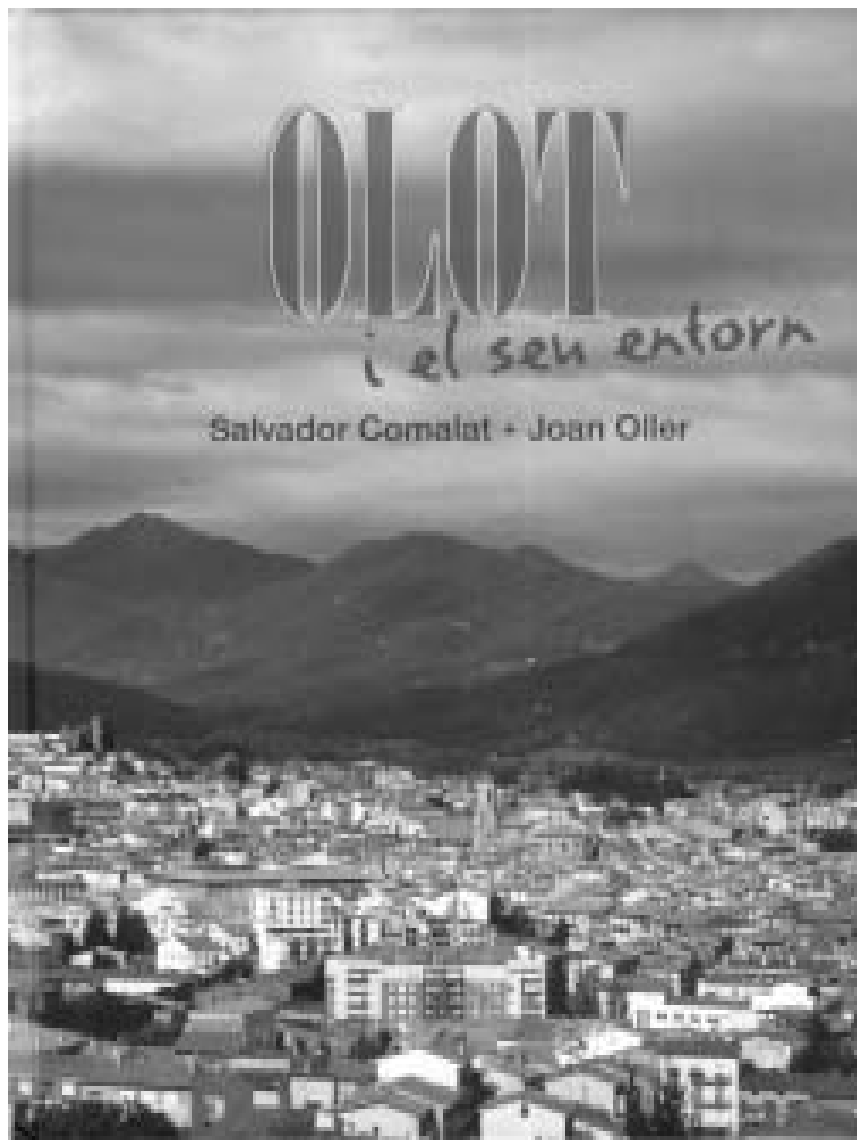
Josep MORA i CAMPANINS: *El temps no s'atura*. Centre Catòlic, Olot, 2006. 240 p. 40 •

Llibre que pretén ser una mena d'àlbum fotogràfic de les diverses activitats que ha organitzat el Centre Catòlic d'Olot al llarg dels seus 125 anys d'història.

Lògicament, la vinculació de l'entitat amb la vida local fa que moltes de les imatges que s'hi reproduïen es converteixin en un mirall (una mica opac, pel pas del temps) de diferents etapes. L'edició, però, s'ha fet oblidant alguns dels elements bàsics: per exemple, no hi ha índex de consulta, aspecte que dificulta la seva utilització com a recurs per conèixer millor, no només la història de l'entitat, sinó també, per la seva projecció externa, la pròpia història local.

Tampoc no sembla haver preocupat gaire la qualitat dels textos, ja que manifesten una nul·la capacitat crítica; estan més orientats a convertir-se en una mena de panegíric de les diferents juntes rectores i de les activitats que organitzaven que no a fer una prospecció en la història i en les relacions del Centre Catòlic amb la societat olotina al llarg d'aquest segle i escaig de vida.

Poca documentació textual i poca bibliografia, el llibre és, com hem dit, una mena de ben intencionat àlbum fotogràfic en el qual, però, de ben segur, es poden trobar molts dels protagonistes locals, en qualsevol dels àmbits en què hagin actuat.

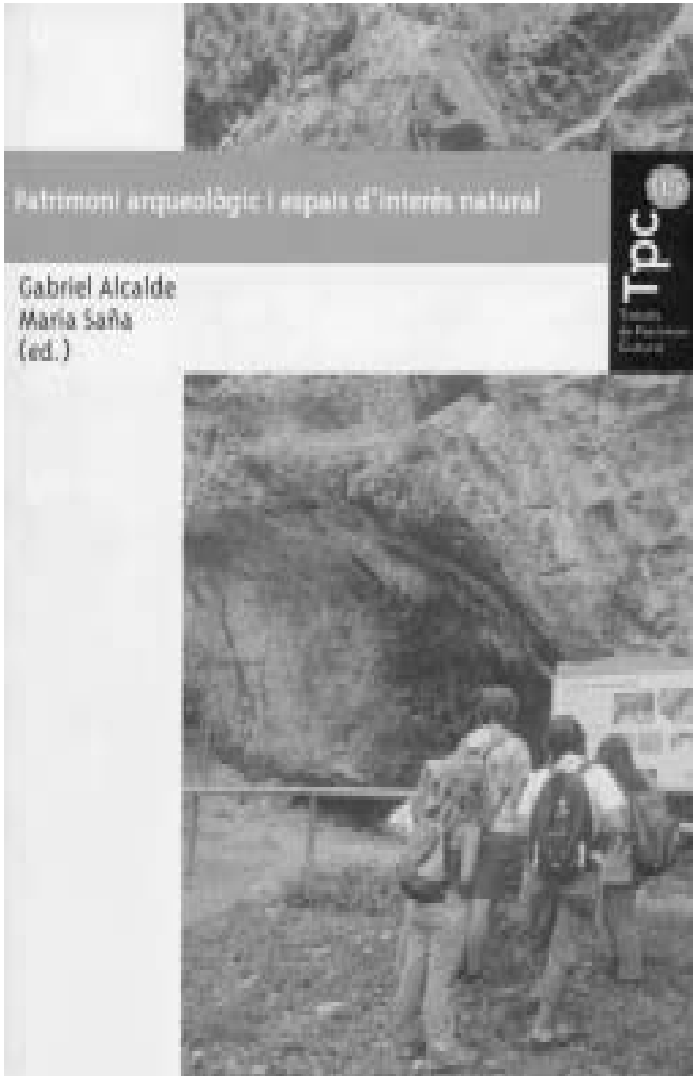
Salvador COMALAT i Joan OLLER: ***OLOT i el seu entorn.*** Llibres de Batet, Olot, 2006. 230 p. 44 •

Llibre d'imatges, molt plàstic, amb un tractament visual molt acurat, aspecte que es manifesta en la gran preocupació per reflectir en els moments més adequats (i espectaculars) les imatges de l'Olot actual.

Idíl·lic en el plantejament, aconsegueix fugir, però, dels tòpics més habituals per convertir la selecció de fotografies (realitzades entre el febrer del 2004 i el setembre del 2006) en una autèntica manifestació de testimonis sobre la inevitable evolució produïda en els darrers anys.

El llibre, doncs, presenta una visió de l'Olot (i els seus entorns més propers) francament humanitzat, amable i preocupat per mantenir els necessaris equilibris amb el medi natural que l'envolta.

A la qualitat visual, s'hi afegeix una bona elaboració de textos (amb un pròleg sempre sintètic, però brillant, de Jordi Pujiula), per força breus, sense cap pretensió de competir amb les fotografies, autèntiques protagonistes d'una edició que aconsegueix el seu objectiu d'elevat a la categoria d'art moltes de les imatges que, per habituals, no acabem de valorar en la seva dimensió de patrimoni cultural i paisatgístic.

Gabriel ALCALDE i Maria SAÑA (ed.): **Patrimoni arqueològic i espais d'interès natural**. Treballs de Patrimoni Cultural, 5. Documenta universitària, 2006. 112 pàg. 16 •

Recull del contingut de les conferències que formaven part del curs sobre patrimoni arqueològic i espais d'interès natural que, organitzat per la Fundació d'Estudis Superiors d'Olot (FES), van dirigir els editors del petit volum, que s'estructura en tres àmbits.

En el primer, anomenat *Patrimoni arqueològic, patrimoni natural i patrimoni cultural*, hi participen Rafael Micó (arqueòleg de la UAB), el mateix Gabriel Alcalde (arqueòleg i museòleg de la UdG), Josep Burch (arqueòleg i director de l'Institut de Patrimoni Cultural de la UdG) i Lluís Palahí (arqueòleg). El conjunt de textos tracten la gestió i la investigació del patrimoni arqueològic.

El segon bloc de continguts, *Aportacions de l'arqueologia al coneixement dels espais d'interès cultural*, inclou els treballs d'Ethel Allué (antracòloga), Isabel Expósito (arqueòloga), Francesc Burjachs (arqueòleg i biòleg de la Universitat Rovira i Virgili), Ramón Buxó (especialista en arqueobotànica del Museu d'Arqueologia de Catalunya) i Maria Saña (arqueòloga de la UAB), que tracten els aspectes relacionats amb alguns elements (clima, medi, espècies vegetals, etc.) relacionats amb la gestió dels espais d'interès natural.

El tercer bloc, anomenat *Espais d'interès natural i patrimoni arqueològic*, està format per les aportacions d'Inès Carrillo (geògrafa i directora tècnica del Consorci de l'Alta Garrotxa), Pau Martín (arqueòleg), Bartomeu Borràs (biòleg i director del Paratge Natural de l'Albera), Emili Bassols (biòleg del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa), Ermengol Gassiot (arqueòleg de la UAB) i Jorge Jiménez (arqueòleg), que posen en pràctica els diferents models de gestió del patrimoni arqueològic i cultural en els espais d'interès natural.

El llibre pretén aportar elements de debat respecte a les aportacions que el món de l'arqueologia pot fer per millorar la gestió dels espais d'interès natural i analitzar les possibilitats d'una «major presència de la recerca arqueològica i d'interès cap al patrimoni arqueològic en els espais considerats d'interès natural», com indiquen els seus directors.